

KLUB OUTSIDERŮ

felicia zeller **klub outsiderů**

(veřejně prospěšné práce pro divadlo)

překlad **zuzana augustová** / režie **jiří honzírek** a kol. / scéna **radomír otýpka**

kostýmy **eva jříkovská** / hudba **ivan acher** / dramaturgie **daniela jirmanová**

USCHI> **Marcela Čapková**

(dříve hospodská, kolem padesátky, vdova, sklon k alkoholismu. Tý nebude nikdo nic vykládat, to má dávno za sebou)

DOTI> **Markéta Haroková**

(pětařicet, po rozvodu s Američanem žije opět u tatky v Německu. Zájmy: nakupování a jídlo)

GÜNNESCH> **Pavla Gajdošíková**

(kolem dvaceti, původně prodavačka, Turkyně, žije s rodinou, která jí chce provdat, Günnesch se ale vdávat nechce a už vůbec ne za nějakýho debila)

GERHARD> **Ondřej Brett**

(pětařicet, neukončené studium divadelní vědy, neustále spřádá plány, které nikdy neuskuteční, sklon k záchvatům agresivní paranoii)

AXEL> **Lukáš Melník**

(bývalý technický kreslíř kolem třicátky, věčně ublížený. Připadá si jako expert na ženský, šukání, psy, spravedlnost a cizince)

MATTHEW> **Vojtěch Říha**

(někdejší hráč Tasmania Berlin, Nigerijec, ženatý s Němkou, dvě děti, pokud vůbec přijde, tak nevyspalý z nějaké párty, spory a rozčilování řeší svým životním mottem TAKE IT EASY Hlavně RELAX)

premiéra 19. září 2014 v divadle petra bezruče na komorní scéně márnice

Felicia Zeller

- narodila se v roce 1970 ve Stuttgartu
- 1998 absolvovala Filmovou akademii Baden-Württemberg
- již v roce 1987 byla pozvána na setkání mladých autorů v Berlíně a o čtyři roky později na mezinárodní setkání v Austrálii
- získala řadu tvůrčích stipendií a ocenění (kj. 1993 Badensko-württembergská cena pro mladé dramatiky, roce 2001 byla pozvaná na Autorentheatertage v Thalia Theater Hamburg, 2008 cena publika na 33. ročníku festivalu Mülheimer Theatertage, 2010 Cena Hospodářského klubu Literárního domu ve Stuttgartu, 2013 cena Hermanna-Sudermanna)
- v sezóně 1999/2000 působila jako rezidentní dramatička divadla Rampe ve Stuttgartu, 2012/13 se stala rezidentní dramatičkou Národního divadla v Mannheimu
- Mannheimská inscenace její hry Gespräche mit Astronauten, 2009 byla pozvaná na 36. ročník Mülheimer Theatertage 2011 a text X Freunde byl oceněn časopisem Theaterheute jako Hra roku 2013.
- témata jejich divadelních her jsou problémy společenské a sociální, tj. nezaměstnanost, zneužívání levných pracovních sil, workholismus,

alkoholismus...

- pro její hry je typická vysoká míra jazykové a formální stylizace, absence dramatického konfliktu v klasickém slova smyslu, dialogy mají monologický charakter. Podstatné je SLOVO a práce s ním.
- Felicia Zeller je spisovatelka, dramatička, filmová režisérka a experimentátorka v oblasti nových médií. Se skupinou přátel (mezi něž patří i její přítel) vytváří pod značkou Rigoletti experimentální filmové a mediální projekty. Jedná se většinou o krátké společensko-kritické filmy, experimentující s prostředky hraného i skutečného dokumentu, home-videem, skrytou kamerou, či s formou autorských video-dopisů a filmového deníku. S těmito filmy se skupina Rigoletti zúčastnila řady mezinárodních avantgardních festivalů.
- Žije v Berlíně, s přítelem, výtvarníkem Arno Bojakem, má čtyřletou dceru

Próza:

Jackenfutter (1999)

Einsam lehnen am Bekannten (2008)

Dosud přeložená dramata:

Klub outsiderů (2001, Club der Enttäuschten, přeložila Zuzana Augustová)

Město moře hoře (2007, Kaspar Häuser Meer, přeložila Jitka Jílková)

Rozhovory s astronauty (2009, Gespräche mit Astronauten, přeložila Zuzana Augustová)

Přátelé generace X (2012, X Freunde, přeložila Zuzana Augustová)

Svět horem dolem (2013, Die Welt von hinten wie von vorne, přeložila Jitka Jílková)

České inscenace her Felicie Zeller:

V roce 2012 měla ve Studiu Švandova divadla premiéru inscenace hry Rozhovory s astronauty v podání divadla Letí a v režii Natálie Deákové. Inscenaci předcházelo scénické čtení hry v rámci projektu 8@8. Natálie Deáková hru zpracovala i do rozhlasové podoby. Inscenace byla oceněna 1. cenou v rozhlasové soutěži Prix Bohemia a byla nominována do soutěže Prix Europe. Překlad Z. Augustové vyšel v časopise Disk (č. 42, prosinec 2012).

V sezóně 2014/15 se kromě Divadla Petra Bezruče chystají uvést hry této dramatičky i další česká divadla - plzeňské Nové divadlo připravuje českou premiéru hry Přátelé generace X (rovněž v překladu Z. Augustové) a Národní divadlo moravskoslezské uvede Rozhovory s astronauty.

zdroj: Felicia-zeller.de, A2 20/12

ABM – Arbeitsbeschaffungsma nahme

(opatření k zajištění pracovních míst, nebo též „veřejně prospěšné práce“)

Program, který vznikl v Německu v době vysoké nezaměstnanosti a uplatňoval se zejména v 90. letech 20. stol. po znovusjednocení Německa v původně „východních“ spolkových zemích. Jeho cílem bylo napomoci nezaměstnaným znovu se zapojit do pracovního procesu a zajistit jim alespoň dočasný nízký příjem. Program byl dotován státem. Státní instituce jako Úřad práce tak v podstatě napomáhaly vytváření tzv. Druhého pracovního trhu. Účastníci byli zaměstnáváni krátkodobě a na pozicích nevyžadujících žádnou nebo pouze nízkou kvalifikaci. Tato pracovní činnost byla podhodnocena a zároveň nepodléhala běžné konkurenci na trhu práce. Kritické programu ABM kromě jiného vytýkali, že slouží pouze ke zlepšení statistik nezaměstnanosti. Účastníci programu ABM nebyli totiž ve statistikách vedeni coby nezaměstnaní, uváděná míra nezaměstnanosti byla tudíž zdánlivě nižší, než tomu ve skutečnosti bylo.

Od dubna roku 2012 přestal být program ABM státem podporován.

Ve své hře Klub outsiderů Felicia Zeller upozorňuje i na další problém – organizace, které měly nezaměstnaným poskytnout dočasnou práci a rekvalifikaci, pouze zneužívaly státní dotace. Uměle se vytvářela nepořádná pracovní místa, k rekvalifikaci účastníků projektu nedocházelo, celý program byl pro nezaměstnané spíše demotivující.

AXEL:

Formuláře, formuláře, formuláře! No, jsem snad formulář, nebo co! Jsem formulář nebo co! Nějaký debilní podpis nebo jak!

GERHARD:

(vezme formuláře a prohlíží si je)

Potvrzení o zvyšování kvalifikace, jo jo.

USCHI:

Spoustu let jsem prostála ve výčepu a teď tady tohle. Celej život jsem řádně pracovala a teď tohle!

GERHARD:

V jednom kuse podepisovat nějaký lejstra a potvrzovat tím organizátorovi toho - toho - toho - toho - toho - toho - toho - toho - toho -

(opakuje jako poškrábaná deska, přeskočí dál)

pokryteckýho projektu, že nás dál odborně školí, že nám jako zvýšil kvalifikaci, přestože nás de facto vůbec neškolil, a naopak nám další profesní vzdělávání přímo znemožňoval. Nebo se snad tomuhle dá říkat zvyšování kvalifikace! Tenhle zastaralej počítač, ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty - ty -

(opakuje jako poškrábaná deska, přeskočí dál)

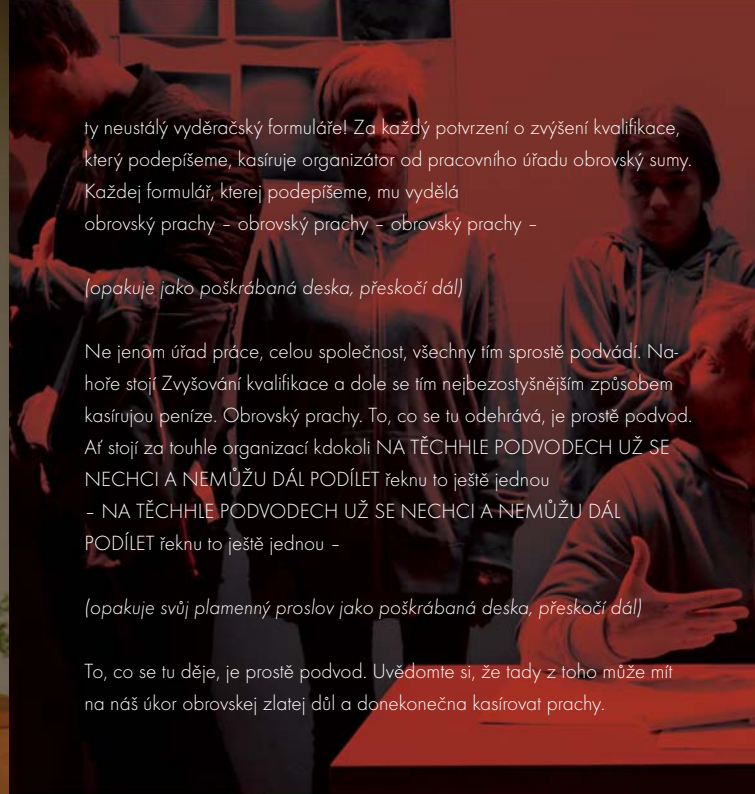
ty neustálý vyděračský formulář! Za každý potvrzení o zvýšení kvalifikace, který podepíšeme, kasíruje organizátor od pracovního úřadu obrovský sumy. Každý formulář, kterej podepíšeme, mu vydělá obrovský prachy - obrovský prachy - obrovský prachy -

(opakuje jako poškrábaná deska, přeskočí dál)

Ne jenom úřad práce, celou společnost, všechny tím sprostě podvádí. Na hoře stojí Zvyšování kvalifikace a dole se tím nejbezostyšnějším způsobem kasírují peníze. Obrovský prachy. To, co se tu odehrává, je prostě podvod. Ať stojí za touhle organizací kdokoli NA TĚCHHLE PODVODECH UŽ SE NECHCI A NEMŮŽU DÁL PODÍLET řeknu to ještě jednou - NA TĚCHHLE PODVODECH UŽ SE NECHCI A NEMŮŽU DÁL PODÍLET řeknu to ještě jednou -

(opakuje svůj plamenný proslov jako poškrábaná deska, přeskočí dál)

To, co se tu děje, je prostě podvod. Uvědomte si, že tady z toho může mít na náš úkor obrovské zlaté doly a donekonečna kasírovat prachy.

Felicia Zeller:

Když chcete něco změnit, musíte spoléhat na čas

Prý nejste ráda, když vás srovnávají s jinými autory, přesto ...

Záleží na tom, s jakými...

...přesto asi nebyla náhoda, když se mi vaše hra Rozhovory s astronauty líbí. Překládám totiž také divadelní texty Elfriede Jelinek a vaši poetiku recenzenti srovnávají právě s jazykem jejích děl.

No, s Elfriede Jelinek mě samozřejmě srovnávat můžete. Myslím ale, že ona píše podstatně stylizovanější texty, ve kterých rozvíjí nějakou situaci třeba jen z určitého slova, zatímco já zpracovávám skutečně autentické, odposlouchané rozhovory... Zajímá mě, jak lidi skutečně mluví, jak o různých událostech a tématech hovoří, co o nich říkají.

Jednu hru jste napsala z domova seniorů. Jaké bylo

naslouchat vzpomínkám starých lidí?

To nebylo jen „naslouchání“, já v tom domově skutečně pracovala. Člověk přecházel od jednoho pokoje k druhému a v každém zachytil útržky různých vyprávění. Většinou něco z jejich minulosti, z jejich mládí. Naprosto mě fascinovalo, že jsem z toho všeho slyšela vždy jen části, protože v určité chvíli jsem musela odejít. Časový rozvrh v domově seniorů je přísný. Musí se pracovat rychle, nemůžete se posadit a poslouchat. Ale když jsem se pak vrátila, vstoupila jsem často jakoby do opakování téhož. Repertoár vzpomínek je omezený. Mluvení je pro staré lidi druhem útěchy a také způsobem potvrzení vlastní existence.

A co jiné vaše sociálně laděné texty?

Taky jsem napsala hru o uměle vytvořené pracovní skupině lidí, kteří jsou už dlouho bez práce. V Německu je časté, že se takové skupiny vytvářejí, aby se vylepšily statistiky a lidi přiměli k tomu, aby ráno vůbec vstali...

Vybauje se mi postava Kuchaře z vaší poslední hry

X Freunde, který se stále pokouší sám před sebou a svou přítelkyní-workoholičkou ospravedlnit svou existenci, ale nakonec se mu to nepodaří a spáchá sebevraždu.

Práce je rovněž způsob sebepotvrzení, způsob, jak definovat své místo v životě. U sociálních pracovníků ze hry Moře Kašparů Hauserů to bylo zrovna tak. Když jsem s nimi mluvila, některá mi nebyla ochotna o své práci říct skoro nic, protože je to tajemství. A jiná se snažila svou práci vylíčit pozitivně. Přitom její řeči působily – nechtěně – čím dál děsivěji. Ona tou prací hrozně trpěla, ale chtěla ji představit pozitivně. Bylo to až dojemné. Ony chtějí něco dobrého a užitečného dělat, ale pak vidí marnost svého počínání a nastupuje rutina. Při takové práci nevidíte žádné kladné výsledky. Když chcete někomu pomoci něco změnit, musíte spoléhat na čas. Trvá to většinou celou věčnost.

O vašich hrách se píše, že se odehrávají hlavně v jazyce, že jsou spíše abstraktní, pokud jde o zobrazení postav, vztahů, časoprostoru. Jedna inscenace Moře Kašparů Hauserů se odehrávala tak, že před bílou

stěnou stály všechny tři postavy hry a odděleně pronášely své party bez kontaktu mezi sebou. Vyhovuje vám takový způsob zpracování vašich textů?

Pokud jde o pohyb, tak rozhodně. Mé hry mají v sobě zakódovaný určitý druh improvizace – pohybové i slovní – gymnastiky. Přesto by měly v jejich interpretaci existovat jisté zákonitosti. Nesmí se především hrát psychologicky a realisticky. Proto jsem zakázala, aby herečky mluvily k sobě navzájem. Takový druh inscenování považuju za zbytečný. Když se zruší, připadá mi představení mnohem zajímavější.

Takže žádné naturalistické drama v duchu Gerharda Hauptmanna?

V mých textech jde převážně o jazykové stereotypy. Lze je proto i předčítat, což sama ráda dělám. Ale samozřejmě je lepší, když se hrají.

Považujete se za společensko-kritickou, respektive politickou autorku?

Rozhodně, protože to je v podstatě to nejzajímavější. To ale neznamená, že se zabývám nějakou stranickou politikou. Zajímají mě sociální situace, kdy jsou lidé vystaveni určitému tlaku, nebo když už nejsou s to být flexibilní.

Jaký rozdíl vidíte ve vašem přístupu k dané tematice a třeba skupiny Rimini Protokoll, která do svých projektů divadla-dokumentu angažuje „experty všedního dne“, aby na scéně vyprávěli své autentické příběhy?

Viděla jsem jen jednu jejich inscenaci, kde byli aktéři podrobeni nepřírozené drezúře. Určitě jsou mezi jednotlivými projekty rozdíly podle toho, kdo v nich vystupuje. Tady ale účinkující nebyli tak vzdělaní jako publikum, takže to vypadalo trochu jako cirkus. A bylo to navíc i trochu nudné. Já se naopak snažím problémy vyhrocovat. A aby řeč byla motorem dění, vytvářím z ní od počátku určitou kompozici.

Text musí určitým způsobem znít, být uměle stylizovaný.

Nemám ráda, když je mluva naturalistická.

Pracujete také hodně s médii, studovala jste film...

Asi to nebyl ten správný obor... Už na škole jsem se koncentrovala hlavně na jazyk.

Ale krátké filmy přece točíte?

Jde spíš o jakési filmové performance, které vytvářím se svou kamarádkou.

Mohla byste být konkrétnější?

Náš filmový hit se jmenuje Badensko-Württembersko. Jde v něm o to, že se lidem ze Švábska v Německu nadává. I na mě někdo tak křičel na ulici v Berlíně. Řekl mi, že by se styděl, kdyby pocházel Stuttgartu jako já. Z toho jsme vycházely a vytvářely a objevovaly čím dál absurdnější situace. Nakonec vznikla jakási absurdita každodennosti. Hodně komická a ironická.

Nebo jsme natočily zpola dokumentární film o jedné naší známé, která je nezaměstnaná a musí navštěvovat různé rekvalifikační kurzy a semináře o tom, jak začít podnikat nebo jak se ucházet o zaměstnání. Vším tím prošla a pak ji na jednom z těch rekvalifikačních kurzů napadlo otevřít si

vlastní obchod. Jenomže vůbec nebyla pro něco takového ten správný typ. Bylo to naprosto absurdní, naivní a špatné, protože samozřejmě nadělala dluhy, aby mohla obchod otevřít, a pak v něm seděla a říkala si: Aha, teď tady musím dřepět celý den... A byla nešťastná. Tyhle semináře, jak si vybudovat novou existenci, jsou hrozně špatné. Dávají naprosto scestné rady, jak by člověk měl svůj život řídit. Natočily jsme to jako otisk textů z těch seminářů a komentářů oné ženy, ale s herci. Vytvořily jsme komické choreografie k reálným textům. Napůl dokument a napůl fikce, napůl film a napůl divadlo.

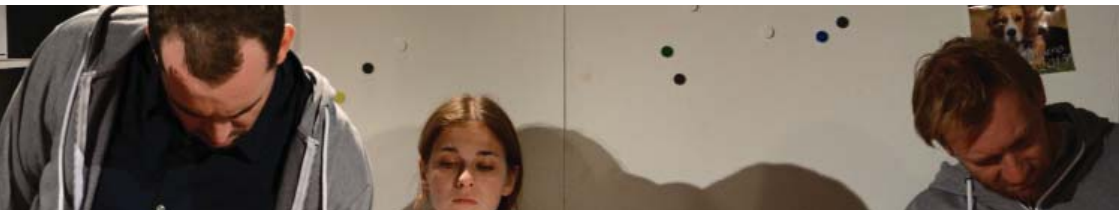
Takže vám jde o kritiku společenských struktur a fungování západoevropské společnosti...

Nevím, čím jiným bych se měla zabývat. Nevím, co jiného by pro nás mělo být zajímavé než systém, ve kterém žijeme. Sociální systém a společenské struktury. I když samozřejmě nejsem socioložka ani politička.

Rozhovor Zuzany Augustové s Felicií Zeller, *Divadelní noviny*, roč. 21, č. 17 (16. 10. 2012) Kráceno.

Rozhovor s překladatelkou Zuzanou Augustovou

Kdy (a jak) jste poprvé zaznamenala existenci dramatičky Felicie Zeller?

Asi na podzim 2011, kdy mi Helena Eliášová z agentury DILIA poslala nějaké aktuální německé hry a mě nejvíce zaujal text Felicie Zeller *Rozhovory s astronauty*. S Martinou Schlegelovou z Divadla Letí jsme se pak shodly, že se jí hra líbí také a že by jí Letí mohlo uvést v cyklu svých scénických čtení 8@8. Premiéra proběhla v únoru 2012 a pro velký úspěch pak tato poloinscenovaná scénická skica Natálie Deákové přešla do běžného repertoáru Letí. Už tenkrát překlad tohoto textu Felicie Zeller finančně podpořil Goethe Institut Praha, který má

velkou zásluhu i na vzniku mých dalších překladů této autorky, konkrétně her *Klub outsiderů* a *Přátelé generace X*.

Co vás na jejich hrách zaujalo natolik, že jste se rozhodla věnovat se jejich překladům?

Její poetika „textových ploch“, ze kterých sestává text hry *Rozhovory s astronauty*, mi připomínala poetiku Elfriede Jelinek, jejíž texty pro divadlo rovněž překládám (*Nemoc* aneb *Moderní ženy*, *Sportštyk*, *Mlčení*, *Bambiland*, *Poutník*, *Beze světla*, *Beze světla: Prolog?*). Líbilo se mi tedy, že veskrze aktuální společensko-kritická témata

zpracovává Felicia Zeller nerealisticky, pomocí výrazné jazykové a scénické stylizace. Že jí nejde o psychologii postav, ani o rozehrávání vztahů mezi nimi, že ruší dramatickou zápletku a do značné míry i dialog o své postavy nechává, aby se cyklily v osamělých monolozích. Zároveň jsou však její texty polyfonní (v tom rovněž připomínají divadelní texty E. Jelinek), uprostřed vět a souvětí se neustále několikanásobně láme osa výpovědi a střídají nejružnější hlasy (třeba i jedné a téže postavy) a tím i potenciální adresát promluvy.

Společensko-sociálně-kritická témata jejich her jsou v mnohém aktuální i u nás, vždyť Německo je za humny. Narazila jste však při překládání na něco, co je do „typicky českého“ prostředí jen těžko přenositelné?

Například pokud jde o postavu mladé Turkyně žijící v Německu ze hry *Klub outsiderů*. S vámi jsme pak řešily, zda proměnit tuto postavu v příslušnici některé menšiny, která žije v Česku. Vy jste se nakonec rozhodla národnost a tím i charakter a problémy původní postavy zachovat. Jinak jsou

však témata her Felicie Zeller „globální“, společná Západu a vlastně i Východu. Přičemž např. problematika její první hry, kterou jsem přeložila, *Rozhovory s astronauty*, se nás týká hned dvojnásobem, protože naše společnost stále stojí jaksi na hranici mezi Západem a Východem. Čeští diváci se tedy mohli ztotožnit jak s postavami zaměstnaných žen samoživitelek, které potřebují chuť, aby mohly pokračovat v kariéře, tak s potenciálními au-pair, hospodyněmi a uklízečkami z „Východu“, které se bohatou západní společností rády nechávají zaměstnávat a vykořisťovat, a přitom ponižovat.

Tvorba Felicie Zeller bývá přirovnávána k tvorbě rakouské spisovatelky, nositelky Nobelovy ceny za literaturu, Elfriede Jelinek, jejíž díla také překládáte. Co mají obě autorky společného a v čem se naopak liší?

Podobné jsou si mírou jazykové stylizace, polyfoničností monologických partů, které jsou někdy členěny do jakýchsi textových bloků či ploch. Tvorba Felicie Zeller je však svým duchem přece jen konkrétnější, méně abstraktní, více

spjata s každodenním životem současné společnosti, a tím srozumitelnější a bezprostředně komičtější. Její humor není tak sarkastický a autorská dikce natolik „cynická“, což jsou ovšem prosředky, jimiž zase Jelinek vyjadřuje společenskou kritiku a vlastní kritický postoj vůči aktuálním společenským problémům.

S Felicií Zeller jste se setkala osobně, bylo to setkání příjemné?

Dělala jsem u příležitosti divadelní premiéry Rozhovorů s astronauty v červnu 2012 s autorkou rozhovor pro Divadelní noviny a musím říct, že mi dala pěkně zabrat. Nejen tím, že mluví velice tiše a rychle (a kolem jezdily tramvaje) a málo – alespoň pro interview. Byla pro mě i osobně jaksi neuchopitelná, „těžká“, nemůžu říct, že bychom byly naladěny na stejnou vlnu. Ale to vlastně vůbec nevádí a nemá s kvalitou jejich textů nic společného.

Klub outsiderů je hra pro 6 postav, všechny jsou de facto hlavní. Jak se vám s nimi pracovalo? Cítila jste k nim

sympatie/antipatie?

Největší sympatie jsem cítila asi k bývalému nigerijskému fotbalistovi, někdejšímu členovi toho nejubožejšího fotbalového mužstva v dějinách Německa. Manželka Němka s ním nechce jet do Nigérie a děti už jsou vlastně taky Němci, tedy i jemu do určité míry cizí. A on je nucen strávit zbytek života na nejruznějších večírcích, hrát ve školce trpaslíka a zastaralé počítače na svém pseudopracovišti používat jako podpěrku hlavy. Nejvíc mě pobavil asi zkrachovalý student divadelní vědy, který nikdy nic neuskutečnil a neuskuteční, je „chytrý jak rádio“ (což ostatně platí pro všech 6 postav), a nenávidí lidi, kteří dávají najevo, že jsou od umění.

Cítila jsem soucit i s mírně zalkoholizovanou hostinskou, která byla vždycky na všechno sama a jejíž muž se oběsil. Ale i s obětí domácího násilí, která se konečně dostala od násilnického amerického manžela zpátky do Německa, ke stejně machistickému tatkovci, a přitom dává za všechno vinu sobě a je tak vystrašená, že se nedokáže kolegyně ani normálně zeptat: „Dáš si kafe?“

inspice **Michal Weber** / nápověda **Michaela Krejčí** / rekvizity **Marie Křehlíková** / garderoba **Lenka Králová**
vlásenky **Michaela Kadlecová** / světla **Michal Černý** / zvuk **Pavel Johančík** / šéf výroby **Petr Gavenda**
jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Pavel Kresta, Martin Plichta, Pavel Dvořák**

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., k první premiéře sezóny 2014–2015 / textová část programu **Daniela Jirmanová** / fotografie **Petr Hrubeš, Tomáš Ruta** / grafický návrh plakátu a programu **Lukáš Horký** / vytiskl proprint, s.r.o., český těšín

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče / ředitel **Jiří Krejčí** / umělecký šéf **Štěpán Pácl** / manažer **Tomáš Suchánek** / dramaturg **Daniela Jirmanová** / tajemnice uměleckého provozu **Alena Punčochářová** / produkce **Michaela Kubicová** / divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostrava / finančně podporuje také moravskoslezský kraj / projekt se uskutečňuje za finanční podpory ministerstva kultury ČR / český překlad podpořil Goethe-institut v rámci dlouhodobé podpory překladů současných divadelních her / autorská práva zastupuje dilia, divadelní, literární a audiovizuální agentura, krátkého 1, 190 00 Praha 9

děkujeme firmě SEKO system za zapůjčení kopírky do inscenace / www.sekosystem.cz

OSTRAVA!!!

